

Ομιλία του Σωτηρίου Χαμακιώτη-Θύματος του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος . Εκφωνήθηκε στον Καθεδρικό Ναό της Μαρτυρικής πόλης των Καλαβρύτων στις 14-08-1996.

Ο ομιλητής σε μια τέτοια εκδήλωση έχει ένα δύσκολο έργο. Εάν μεν είναι τρίτος δηλ. ξένος, προσπαθεί μέσα από βιβλία ή από διηγήσεις άλλων να βρει το υλικό το οποίο θα παρουσιάσει κατά τέτοιο τρόπο ώστε να συγκινήσει το ακροατήριό του. Πρέπει νάχει και κάποιο λογοτεχνικό ταλέντο, ώστε ο λόγος νάχει απήχηση σ' ένα ευαίσθητο ακροατήριο όπως το σημερινό.

Ο άλλος όμως που θα μιλήσει για την Καλαβρυτινή μάνα δηλ. τη μάνα του, ένα θέμα που τον αγγίζει προσωπικά και τον συγκινεί, χρειάζεται μόνο καλή μνήμη, αυτοκυριαρχία και όχι λογοτεχνικό ταλέντο. Δεν έχει παρά μόνο ν' αφήσει την καρδιά του ελεύθερη να μιλήσει. Να κλείσει για λίγο τα μάτια του και να ταξιδέψει νοερά πίσω στο χρόνο, στη μαύρη εκείνη μέρα του Δεκέμβρη του '43, όταν όλα είχαν τελειώσει. Ο πατέρας του και τα αδέρφια του κείτονταν νεκροί στη ράχη του Καπή. Νύκτωνε και το κρύο περόνιαζε.

Θυμάται τη μάνα του, που μόλις είχε γυρίσει μεταφέροντάς τους σκοτωμένους στο νεκροταφείο, να ψάχνει απεγνωσμένα να βρει κάποια χαμοκέλα, κάποιο κεραμίδι, κάποιο τσίγκο ή κάποιο σπίτι απ' αυτά που είχαν μείνει άκαυτα και να βάλει τα ορφανά της για να περάσουν την πρώτη παγωμένη νύχτα. Εκείνη έμεινε άγρυπνη, γιατί δεν της κόλλαγε ύπνος, κρατώντας στην αγκαλιά της το μικρότερό της, που μπορεί νάταν μερικών μηνών μόνο.

Πέρασαν πολλές τέτοιες παγωμένες νύχτες χωρίς φως, χωρίς νερό, χωρίς τίποτα. Δουλεύοντας η μάνα σκυλίσια κατάφερε ύστερα από μήνες ίσως και χρόνια να χτίσει ένα μικρό δωμάτιο ή ένα μικρό σπιτάκι με μια σχεδόν ανύπαρκτη κρατική βοήθεια, η οποία τις περισσότερες φορές πήγαινε σ' άλλα χέρια από κείνα για τα οποία προοριζόταν.

Ήταν ταυτόχρονα μάνα και πατέρας, άντρας και γυναίκα για τα 2-3-4 έως και 5 ορφανά της. Έθαψε για πάντα μέσα της τη γυναίκα, τον έρωτα, τις χαρές της ζωής. Όλος ο δυναμισμός της, η ορμή της, τα νιάτα της, έγιναν μια δυνατή φλόγα, μια αστείρευτη δύναμη στην υπηρετηση ενός και μόνου σκοπού: η επιβίωση και η προκοπή των παιδιών της. Γι' αυτήν δεν υπάρχει πια τίποτα άλλο στη ζωή παρά μόνο αυτά. Με ελάχιστες εξαιρέσεις και σ' ένα ποσοστό που δεν περνά το...οι γυναίκες αυτές δεν ξαναπαντρεύτηκαν. Γι' αυτές η ζωή τελείωσε οριστικά στις 13/12/43.

Από το πρωί ως το βράδυ δούλευε σκληρά, στο χωράφι, τ' αμπέλι, στο όργωμα, το θέρο, τον τρύγο. Φρόντιζε τα ζώα που είχε για τη μεταφορά, την (γίδα) κατσίκια για το λίγο γάλα. Έκοβε ξύλα και πουρνάρια για το τζάκι και για το φούρνο.

Στις δουλειές αυτές έπαιρνε πολλές φορές και το μεγάλο γιο μαζί της, αν

τύχαινε νάταν 12-13 χρονών, γιατί συνήθως ήταν 8-9 χρόνων. Το έβανε καβάλα στο γαϊδούρι για να μην κουραστεί κι εκείνη ακολουθούσε από πίσω με τα πόδια πλέκοντας, ενώ βιάδιζε, τις κάλτσες και τα ζιπούνια του.

Ο μικρός άντρας την συντρόφευε στα χωράφια και στις ερημιές του λόγγου. Της κρατούσε το γαϊδούρι και φρόντιζε να μη γείρει, ενώ κείνη φόρτωνε τα ξύλα, τα δεμάτια ή τα πουρνάρια. Ζούσε συχνά το κλάμα της και το παράπονό της, όταν το αδύνατο σώμα της δεν μπορούσε πολλές φορές να καταφέρει τις σκληρές αντρίκειες δουλειές. Κι εκείνη τότε ξέσπαγε μέσα από αναφιλητά στη φράση που όλα τα Καλαβρυτινά παιδιά έχουμε ακούσει από το στόμα της μάνας τους σε στιγμές απόγνωσης: «Ανάθεμα το Γερμανό».

Η μόνη της χαρά ήταν το μεγάλωμα των παιδιών της. Τα κορίτσια έγιναν όμορφες κοπέλες. Τα αγόρια ψήλωναν. Φόρεσαν μακριά παντελόνια. Έγιναν ολόκληρα παλικάρια. Την άκουγες τότε να ψιθυρίζει με καμάρι στη γειτόνισσά της: «κοίτα πώς ψήλωσε! Ίδιος ο πατέρας του δεν είναι!»

Η ενηλικίωση των παιδιών πέραν από τη χαρά δημιουργούσε καινούργια προβλήματα, όπως η επαγγελματική τους αποκατάσταση. Στη μετεμφυλιακή εκείνη περίοδο οι δουλειές σπάνιζαν. Ελάχιστες είχαν την οικονομικές δυνατότητες να τα σπουδάσουν. Πολλά πήραν το δρόμο της ξενιτιάς, Αυστραλία, Αμερική κι αργότερα Γερμανία, σ' αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης.

Εκείνη την εποχή, τη δεκαετία του '50, πολλές Καλαβρυτινές μάνες πήραν μια απόφαση που προκάλεσε σεισμό στη μικρή μας κοινωνία. Μπροστά στο αδιέξοδο που αντιμετώπιζαν για το μέλλον των παιδιών τους -οι διορισμοί εξυπηρετούσαν αποκλειστικά τις ψηφοθηρικές ανάγκες των τοπικών βουλευτών και των κομματαρχών τους- αποδέχθηκαν την προσφορά της Γερμανικής Κυβέρνησης να στείλουν τα παιδιά τους για εκπαίδευση και σπουδές στη χώρα των φονιάδων των πατέρων τους.

Πόση ψυχική δύναμη, τόλμη, κουράγιο αλλά και πάλη με τη συνείδησή τους χρειάστηκε για να πάρουν τη δραματική εκείνη απόφαση, μέσα απ' την οποία αναδύεται όλο το μεγαλείο της μητρικής αγάπης και θυσίας.

Σ' όλη της τη ζωή δεν έβγαλε τα μαύρα από πάνω της. Το χρώμα αυτή ήταν συνυφασμένο με την καρδιά της, την ψυχή της. Είχε γίνει ένα μαζί του. Στα επίμονα παρακάλια των παιδιών τους «Μάνα, βγάλε επί τέλους τα μαύρα ύστερα από 20-25-30 χρόνια, θέλουμε να δούμε πως σου πάνε τα χρωματιστά ρούχα. Από τότε που σε θυμόμαστε μόνο μαύρα φοράς!» Κι η απάντηση ερχόταν μ' ένα πικρό χαμόγελο. « Τι να τα κάνω εγώ αυτά τώρα παιδάκι μου. Τότε που έπρεπε να τα φορέσω δεν τα φόρεσα». Έτσι δε φόρεσε ποτέ άλλο χρώμα στην υπόλοιπη ζωή της παρά μόνο τα μαύρα που την συνόδεψαν μέχρι τον τάφο.

Η μαυροφορεμένη πονεμένη μορφή της αποθανατίστηκε στο υπέροχο δημιούργημα της μεγάλης γλύπτριας Άννας Βαφεία. Ο απέραντος πόνος και οδύνη που εκφράζει το «πετρωμένο» πρόσωπό της, θα συγκινεί πάντα τις μυριάδες των προσκυνητών που θάρχονται ν' αποθέσουν ευλαβικά κάποιο λουλούδι, ένα δάκρυ στη μνήμη της.

Κι ενώ τα παιδιά μεγάλωναν και πρόκοβαν, εκείνες άρχιζαν να φεύγουν

σιγά σιγά. Στην αρχή λίγες μετά περισσότερες. Ευτύχησαν όμως να δουν τα παιδιά τους παντρεμένα μ' εγγόνια και το σπίτι να γεμίζει επί τέλους πάλι μ' ευτυχία και χαρά.

Το 1985, αρκετά καθυστερημένα, ύστερα από πρωτοβουλία των παιδιών τους, ο Δήμος Καλαβρύτων και γενικά η Καλαβρυτινή κοινωνία τους απέδωσε την από χρόνια οφειλόμενη τιμή. Ζούσαν αρκετές, ώστε να γευθούν τη χαρά της δικαίωσης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν έφυγαν η μια μετά την άλλη, σχεδόν όλες.

Σήμερα που τελούμε το σεπτό αυτό μνημόσυνο, οι μανάδες που βρίσκονται ακόμη κοντά μας μετριούνται δυστυχώς στα δάκτυλα δυο χεριών. Εμείς τις περιβάλλουμε μ' αγάπη και απέραντο Σεβασμό, γιατί στο πρόσωπό τους βλέπουμε τη δική μας μάνα που δεν ζει πια. Πόσα θα θέλαμε να τις πούμε. Να της ζητήσουμε συγγνώμη που καμιά φορά της μιλήσαμε σκληρά κι απότομα. Για τις παραλείψεις μας, γι' αυτά που μπορούσαμε να της προσφέρουμε και δεν το κάναμε, όχι γιατί δε θέλαμε, αλλά γιατί δεν το σκεφτήκαμε.

Τώρα στην ωριμότητά μας, με παιδιά και εγγόνια, βλέπουμε με άλλα μάτια. Θέλουμε πολλά να της πούμε αλλά δεν υπάρχει πια. Έτσι το μόνο που μας απομένει είναι να πηγαίνουμε και πηγαίνουμε συχνά- στον τάφο της και να της ψιθυρίζουμε λόγια αγάπης και σεβασμού. Κι εκείνη απ' εκεί που βρίσκεται σίγουρα ακούει και βλέπει και χαίρεται που τα παιδιά της την αγαπούν και την σκέφτονται ακόμη.

Ναι μάνα σ' αγαπάμε. Τώρα που έχεις φύγει, σ' αγαπάμε πιο πολύ, γιατί το αξίζεις, γιατί θυσιάσες τα πάντα για μας.

Σ' αγαπάνε όμως και τα εγγόνια σου. Ο Γιώργος, η Βάσω, ο Κώστας, η Ελένη, ο Γιάννης, η Κική. Παιδιά που έχουν το δικό σου όνομα και το όνομα του αγαπημένου σου άντρα. Παιδιά που τα μάθαμε νάρχονται στο μνήμα σου και ν' ανάβουν το καντήλι της γιαγιάς και του παππού τους. Παιδιά που κάθε Μεγάλη Παρασκευή, όταν ο Επιτάφιος «σταματάει» για τη δέηση στη γωνία του Γυμνασίου, ξεστρατίζουν αθόρυβα κι εναποθέτουν το κερί του Επιταφίου σου στο μνήμα τους.

Έτσι, όταν εμείς δε θα υπάρχουμε πια, η νέα Καλαβρυτινή γενιά και μετά η άλλη κι οι άλλες που θάρθουν δε θα σας ξεχάσουν ποτέ. Θάρχονται ευλαβικά στο μνήμα σας για να σας θυμίζουν πάντα την αγάπη και το σεβασμό μας.